

*Төрийн албан хаагчийн
ЁС ЗҮЙ*

Хуульч М. Үүрийнтуяа

Хүн төрлөхтнийг эвддэг 7 зүйл

- **Wealth Without Work** Хөдөлмөрлөж хөлсөө дуслуулаагүй баялаг
- **Pleasure Without Conscience** Ухамсаргүй зугаа цэнгэл
- **Knowledge without Character** Зан суртахуунгүй мэдлэг
- **Commerce (Business) Without Morality (Ethics)** Ёс суртахуунгүй бизнес
- **Science Without Humanity** Хүмүүнлэг бус шинжлэх ухаан
- **Religion Without Sacrifice** Итгэл үнэмшилгүй шашин
- **Politics Without Principle** Зарчимгүй улс төр

Ёс зүй, ёс суртахууны тухай ойлголт

1. Ёс зүй бол үнэт зүйлс мөн.

- Гүн ухааны зарим, ном, бүтээлд үнэлэмж
- Төрийн албанд эрхэмлэн дээдлэх зүйлс

2. Германы социологч М. Вебер ёс зүйг:

- Итгэл үнэмшлийн
- Хариуцлагын гэж 2 ангилсан

3. Зарим судлаачид ёс зүйг үүргийн тухай шинжлэх ухаан гэж үздэг /Деонтолог/

4. Ёс зүй хэмээх ойлголт нь хууль эрх зүй хэмээх ойлголтоос өргөн хүрээтэй бичигдээгүй хууль буюу зан заншил, уламжлал, соёл хэлбэрээр оршин тогтнож ирсэн онцлогтой. Харин орчин үед төрийн албанд хууль, дүрэм журмаар зохицуулж байна. Жишээ нь: 2012 онд Нийтийн албанд нийтийн болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хууль батлагдсан.

Төрийн албан хаагчийн ёс зүй

Төрийн захиргааны албан хаагчийн албан тушаалын бүрэн эрхийг хэрэгжүүлэхэд баримталбал зохих үнэт зүйлс, зарчим, хэм хэмжээ, зан үйлийн нийлбэр цогц.

Төрийн албаны үндсэн зарчим

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн 1-р зүйлийн 2 дахь хэсэгт төрийн албаны үндсэн зарчмыг **ардчилсан ёс, шударга ёс, эрх чөлөө, тэгш байдал, үндэсний эв нэгдлийг хангах, хууль дээдлэх хэмээн тодорхойлсон байна.**

- **Шударга байх (honesty)**
- Энэ нь нийгмийн бүх хүрээнд эрхэмлэх суурь чанар боловч төрийн албан хаагчдын хувьд нийтийн итгэлийг даах чадвар, нийтийн ашиг сонирхлыг хувийн ашиг сонирхлоос дээгүүр тавих гэсэн утга агуулдаг
- **Алагчлалгүй, зарчимч байх (impartiality)**
- Энэ нь үндэс угсаа, шашин шүтлэг, хүйс эсвэл эдийн засгийн байдлаар үл ялгаварлан гадуурхахын зэрэгцээ улс төрийн хувьд төвийг сахисан, нам бус байхыг ойлгодог.
- **Үнэнч байх (loyalty)**
- Ардчилсан тогтолцоонд улс төрийн удирдлагад үнэнч байх нь төрийн албан хаагчийн үүрэг боловч энэ нь ёс зүйгүй зан байдал гаргах тохиолдлоор хязгаарлагддаг.
- Төрийн албан хаагчын хувьд засгийн газарт болон хэрэглэгчдэд үйлчлэх үүргийн хооронд зөрчил гарах учиргүй. Гэвч практикт төрийн албан хаагчид иргэдэд үйлчлэх, хариуцлагатай ажиллахын тулд өдөр тутам бие дааж шийдвэр гаргах хэрэгтэй болдог бөгөөд энэ нь тэдний удирдлагадаа үнэнч байдалтай зөрчилдөх тохиолдол гарч болдог.

- ***Тасралтгүй, залгамж чанар (continuity)***
- Төрийн албан хаагчид иргэдэд тогтвортой, тасралтгүй үйлчилгээ хүргэх үүрэгтэй. Тасралтгүй байх гэдэг нь ажлын байрыг эзэнгүйдүүлэхгүй байх, төрийн албан тушаалтай харшлахгүй хязгаарлагдмал тохиолдолд л бусад мэргэжлийн үйл ажиллагаа явуулахыг зөвшөөрөх гэсэн утга агуулдаг. Тасралтгүй ажиллагааны өөр нэг асуудал нь төрийн албан хаагчдад ажлаас чөлөөлөгдөхдөө албан хэрэгтэй холбоотой аливаа мэдээллийг нуун дарагдуулах, эсвэл устгахыг хориглодог.
- ***Ил тод байдал ба бие дааж шийдвэр гаргах эрх мэдлийг тэнцвэржүүлэх (balancing transparency and discretion).***
- Нээлттэй байдал нэмэгдсэнээр иргэд, олон нийтийн хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл өргөн хяналт тавих боломжтой болдог. Иймд нээлттэй байх үүрэг ба бие дааж шийдвэр гаргах эрх мэдэл тэнцвэртэй байх хэрэгтэй. Энэ нь төрийн албан хаагчдын ямар мэдээллийг, хэнд гаргаж өгөх эрхийг тодорхойлсон тодорхой журам шаардлагатай гэсэн үг юм.
- ***Хариуцлага ба хариуцан тайлагнах (responsibility and accountability)***
- Төрийн албан хаагчид гаргасан шийдвэр, үйл ажиллагааныхаа төлөө хариуцлага хүлээх чадвартай, тайлагнадаг байхыг төрийн албанд баримтлах нийтлэг үнэт зүйлсийн хэмжээнд авч үзэж байна.